

Mreže življenja

GORAN LUKIĆ

Ne vem natančno, koliko sem bil star, štiri ali pet let. Oče in mama sta bila takrat stara nekaj čez trideset. Hodili smo po prazni cesti, proti železniški postaji. Se držali za roke. Naslednji prizor, ki se ga spomnim, je bil kos pice, ki sem ga držal v rokah. Izlet v Zagreb. Moj prvi kos pice! Ne vem, ali imam te slike parkirane v spominu zaradi pice ali zaradi tega, kako smo šli na izlet v Zagreb. V vsakem primeru je okoli teh slik iz preteklosti ovit prav (p)oseben, prijetno melanholičen občutek, ki kot da poskuša pomiriti situacijo, ko mi spomin servira kakšne druge, manj prijetno melanholične občutke, vpitje mame na očeta, vpitje očeta na mamo, vztrajno med- in post-kregajočo tišino očeta, v ozadju pa vedno znova vidna ali nevidna kulisa železarne, ki je naši družini vsak mesec prinašala plačo, mami pa moža z vsak dan novo neskončno zbirko prašnih delcev v njem. Dokler se nekega dne ni zgodila delovna nesreča, v kateri je oče malodane popolnoma oslepel. Železarna je očetu izplačala neko odškodnino. A oče je ostal skorajda brez vida. In tako, kot je skorajda ostal brez vida, tako je sčasoma on sam postajal neviden. Življenje se je razklalo na dva dela. Na prej in na potem. Prej se je zbujal ob pol štirih zjutraj, da sta z mamo v nočno-jutranjem miru popila jutranjo kavo, nakar se je ob pol petih odpravil na delo. In tako leta, desetletja. Železna dnevna delovna rutina je oblikovala dnevno družinsko rutino. Potem nič več. Brez železne dnevne delovne rutine se je oče vse bolj umikal pred zunanjim svetom. Umrl je pred desetimi leti. Nekaj tednov za njim mama. Spomini ostajajo. Tako kot v ozadju delovni tempelj železarne. Še dandanes se mi zdi, kot da je pravi tekoči trak v tem templju – in drugih delovnih templjih – proizvodnja odlitkov življenjske rutine. Kot da ni delavec tisti, ki opravlja ponavljajoče se dnevne naloge. Temveč da ponavljajoče se dnevne naloge proizvajajo in vzdržujejo delavca.

Delovni tempelj ne oblikuje »zgolj« enega delavca, eno delavko. Oblikuje, vzdržuje celo skupnost. Tako je železarna ob koncu tedna na igrišču vrgla mlado in staro, da se igra. Da sedi. Da se pogovarja. Da opazuje. Starši na stopnicah ob igrišču se pogovarjajo, medtem ko mulci igrajo nogomet, košarko, vozimo bicikel ... Ja, pa sem spet pri pozitivnem melanholičnem občutku, ki mi ga je serviral spomin. V ozadju pa cinična realnost: tempelj dnevne delovne rutine potrebuje dnevno življenjsko rutino, skozi katero se delovna telesa obnavljajo, obnovijo. Potem pa so prišla velika odpuščanja. Nasmehi staršev na stopnicah in klopcah ter krike nas, mulcev na igrišču je nadomestila tišina. Ali bo delovni tempelj obstal? Prestrašeno, tiho in kolektivno smo se zavlekli v znano – v dnevno družinsko rutino. Tempelj se je tresel. In mi smo se tresli z njim. Tempelj je preživel. Skupnost se je spremenila. Krč

je ostal. Kolikokrat sem se znašel z istim vprašanjem, ko sem med študijem prišel domov: »Kje so vsi«? Seveda je to tudi egoistično vprašanje, kot da čas zamrzne, ko se prestaviš v drug prostor – a s teboj pač potujejo spomini.

Zgodilo se je pred nekaj več kot petnajstimi leti. Ob koncu študija sem v nevladni organizaciji, ki se ukvarja z osebami s težavami v duševnem zdravju, občasno priskočil na pomoč. Nekega dne sem pomagal urejati zadeve za enega izmed uporabnikov, ki je imel hude težave z alkoholom. V zvezi s tem sem moral nujno v njegovo stanovanje. Tam je bila. Majhna slika. Na mizi v dnevni sobi. Seveda sem se počutil, kot da grobo vdiram v intimo nekoga. A kot se je hitro izkazalo, je v enaki meri ta slika, intima nekoga, vstopila vame. Bila je slika tega istega uporabnika. Le da mlajšega, nasmejanega. V družbi punce. Videti sta bila ... srečna. Vprašanje je ključalo. Kako? Zakaj? Kako je iz te nasmejane preteklosti nastala sedanost, ki se počasi ubija z alkoholom? Ta slika na mizi me v mislih pogosto obišče. In ob tem se še vedno zastavlja vprašanje, kako se je to zgodilo.

V Ljubljano sem prišel pred dvaindvajsetimi leti. Dovolj dolga doba, da se ti veliko mesto, kakor si Ljubljano videl takrat, spremeni v malo večjo vasico, kjer skozi leta na ulicah rutinirano srečuješ iste obraze, ki se starajo s teboj, in ki se te prav tako bežno spominjajo, kot se ti njih. Neznanci. Tihi znanci. Brez imen. Enega izmed teh neznanih tihih znancev sem po ljubljanskih ulicah videval več let. Sprva mlad. Nasmejan. Komunikativen. Spraševal je, ali imam kaj drobiža. Nato vedno manj nasmejan. Zdravstveno v vedno slabšem stanju. Dokler se mu na nogi ni začela delati rana. Vse večja rana. Po dolgem času sem slučajno izvedel, da je bil narkoman, ki naj bi imel stanovanje v Ljubljani, a je iz njega odstranil prav vse, razen vrat. Že kar nekaj let ga ne vidim več. Človek, ki je propadal pred nami in izginil med nami. Daleč od tega, da je edini. Seveda spet isto vprašanje: kako, zakaj? Ne bom pametoval. Tudi moj oče je še kako dobro poznal alkohol. In alkohol njega.

V Ljubljani sem najprej živel v študentskem domu, od septembra 1997. V stolpu na Fakulteti za družbene vede, danes ga ni več. Šesti štuk, cena, če se prav spominjam, nekaj več kot takratnih tri tisoč tolarjev. Soba s cimrom s Cerknega, s katerim sem doživel kar nekaj simpatičnih komunikacijskih šumov. Ko mi je zvečer rekel »pihni«, mi ni bilo jasno, kaj naj pihnem, pa saj ni sveče?! No, seveda je mislil »ugasni TV«. Ja, povsem nov svet mi je takrat bila Ljubljana. Seveda te ta novi svet z vsemi novimi realnostmi potegne vase. Za nekaj časa sem opustil študiranje, delal, se selil. Redno hodil na Rock Otočec (mislim, da je bila naša ekipa tri leta zapored najboljša v blatnem nogometu). Potem pa je dobesedno prišel dan, ko sem se moral odločiti: ali redno delo v proizvodnji ali spet študirati? Ajde, gremo nazaj na faks. Zaključil sem študij, nakar je sledila odisejada selitev in pri tem sem dodobra spoznal nekatere dele Ljubljane. In njen nepremičninski trg. Enkrat sem šel na ogled sobe, ki je bila v kleti – in v kateri je bil premog. Zanimiv ogled. Nič kaj topla reakcija. Kljub obilici premoga. Toliko in toliko let kasneje sem dobil prve znake staroselstva. Na kolesu se godrnjajoče izogibam zombi turistom, ki tavajo polnijo zbirko nujno nasmejanih fotografij na družbenih omrežjih, zvečer občasno preklinjam glasne turiste, ki – ne vem, kako – ravno v »moji« ulici najdejo in poznanjijo svoj gromki notranji glas, ki ga v »državi izvora« najverjetneje vljudno skrivajo.

Potem pa je tukaj seveda še ta »neighbour snatchers Airbnb«. Kar je z leti za sabo potegnilo še cene nepremičnin. Po pravici povedano, se sam v dani situaciji nimam kaj pritoževati. Še posebej, ko poslušam visoko izobraženega kolega iz Irana, ki je imel ogromne težave, preden je našel novo stanovanje. Ja, tudi beseda »terorist« je bila izrečena. Po telefonu je še nekako prepričal koga za ogled, a od tod dalje ... Ja, ta »država izvora«. Kot da s seboj v nahrbtniku nosi bombe. Grozna izkušnja zanj.

Onkološki bolnik. Doma iz Bosne. Zelo bolan. Zdravljenje začel v Sloveniji. Pred kratkim si je zaželel, da bi zdravljenje nadaljeval v Bosni, da bi bil bližje družini. Zdravnica v Sloveniji je pripravila natančen cikel zdravljenja in seznam zdravil ter dokumente poslala na pristojno ustanovo v Bosno. Nakar nas pokličejo njegovi družinski člani in povedo, da jim je bilo v matični bolnici, kjer se nadaljuje zdravljenje, rečeno, da ta bolnišnica enega zdravila za bolnika nima. Zdravila ni na zalogi. Družini rečejo, da lahko to zdravilo kupijo zgolj v eni zasebni lekarni. Cena 150 evrov. Kaj?? Zdravilo, ki je nujno za zdravljenje težko bolnega onkološkega bolnika in za katerega ni bilo treba posebej plačevati, zdaj kar naenkrat stane 150 evrov – mesečno? Družina nima toliko denarja. Kaj zdaj? Nič, poskusimo v Sloveniji. Grem v Sanolabor, ker na nekem seznamu javne agencije za zdravila ob predpisanem zdravilu najdem ime tega podjetja. Sicer zelo prijazna prodajalka me usmeri v lekarno čez cesto na Miklošičevi ulici. Tam me usmerijo v lekarno pri polikliniki. Tam me usmerijo v lekarno v kliničnem centru. Tam me usmerijo v lekarno na Onkološkem inštitutu. Tam mi povedo, da sicer imajo to zdravilo, vendar mora gospod priti ponj iz Bosne. Nakar grem do zdravnice na Onkološkem inštitutu, ki obravnava njegov primer. Ko ji povem, kaj se dogaja, jezno reagira, češ »kako je možno, da nimajo zdravila?!«. Nakar grem do socialne delavke na istem Onkološkem inštitutu, da še enkrat preverim, ali je kakršna koli možnost, da zdravilo dostavijo v Bosno. Socialna delavka po telefonskem pogovoru s strokovno osebo pove, da to pri njih ni možno, da pa naj povprašam v bolnišnici Petra Držaja. Sodelavka kasneje pokliče tja in izve, da to ni možno. Sodelavki kasneje končno uspe priklicati uradno osebo matične bolnišnice v Bosni, ki ji pove, naj se gospod v ponedeljek ob 7.15 zgleda pri njih. Od zadnje kemoterapije bolnika sta medtem minila dva tedna. V Bosni pa naj bi glede njegovega primera sklicali še konzilij, kar bi lahko trajalo še dodatna dva tedna.

Izkušnja delavca: Sem iz Bosne, obeta se mi zaposlitev v Nemčiji. Spletna stran nemškega veleposlaništva. Citiram: »Tuji državljani, ki niso državljani EU in imajo dovoljenje za prebivanje v Sloveniji, potrebujejo za vstop v Nemčijo vizum, če želijo na ozemlju Zvezne republike Nemčije bivati dlje kot 90 dni ali tam opravljati pridobitno dejavnost.« Naprej: kliknem na povezavo »Daljše bivanje (več kot 90 dni, npr. študij, delo ali združitev družine)«. Naprej: pogledam poglavje »Priprava vloge«; navzdol po spletni strani je pri točki 3 naslednje besedilo: »Prosimo, da za oddajo vloge rezervirate termin. Sistem za dodeljevanje terminov«. Kliknem. Odpre se spletna stran, na kateri piše »Dobrodošli v spletnem sistemu za dodeljevanje terminov nemškega veleposlaništva v Ljubljani«. In naprej: »Kliknite na »Weiter«, če želite nadaljevati z rezervacijo termina«. Kliknem na »Weiter«. Odprem angleško

stran »Appointment-System of the German Foreign Office«. Kliknem na »Continue«. Nakar še dvakrat. In potem se izpiše (prevajam): »Na žalost v tem trenutku ni razpoložljivih terminov. Novi termini za rezervacijo bodo razpoložljivi z rednimi intervali«. Sodelavka mi kasneje razloži, da so na nemškem veleposlaništvu spremenili sistem rezervacij, zato se zdaj možnost rezervacije odpre vsak dan za – eno minuto, tj. med 00.00 in 00.01. Skratka, si delavec iz Bosne, ki vsak dan ob polnoči igraš loterijo na spletni strani nemškega veleposlaništva.

Smo delavci. Delavke. Partnerji. Partnerke. Možje. Žene. Očetje. Mame. Bratje. Sestre. Prijatelji. Prijateljice. Znanci. Znanke. Aktivni. Pasivni. Jezni. Veseli. Žalostni. Vsak izmed nas je kaj izmed tega, in še več. Vsak izmed nas se vsak dan gradi skozi vse to, in še več. Vsakega izmed nas se vsak dan, preko drugih, gradi skozi vse to, in še več. Kombinacij je nešteto. Interakcij je nešteto. Snovi, iz katere vedno znova nastajajo dogodki, zgodbe, ki ostajajo skozi čas. Uprizoritev *Sedem dni* je zato več kot aktualna – vedno znova aktualna. Je življenje. In kot taka se uprizoritev *Sedem dni* nikoli ne konča – tako kot se življenje vedno znova obnavlja skozi neštete interakcije, dogodke, izkušnje, spomine. In tako tudi ti, ki gledaš to »predstavo«, nisi gledalec. Si človek. Z nešteto interakcijami, dogodki, izkušnjami, spomini, ki so te privedli do tega, da si ta del življenja tudi del življenja tistih, ki ti z odra govorijo življenje; da ta del življenja deliš z drugimi, ki prav tako z istega odra poslušajo isto življenje; da ta del življenja, medtem ko z odra poslušаш to življenje, pri sebi priklicuješ dogodke, spomine, interakcije svojega življenja. Vsi skupaj pa ob poslušanju tega življenja in intimnem priklicu nanj priklicanih dogodkov, spominov, interakcij pletemo neskončno mrežo – življenja.

Le kaj bi se zgodilo, če bi vsi prepletli mreže naših življenj ob konkretnih dogodkih? Ob konkretnih primerih izkoriščanja, neenakosti, ranljivosti, ujetosti? Tako je, nastalo bi novo, kolektivno dejanje, nova sedanost, ki bi se pretopila v novo kolektivno izkušnjo, ki bi se prelevila v nov kolektivni spomin – ki bi priklical novo kolektivno prepletanje mrež življenj ob morebitnem novem primeru izkoriščanja, neenakosti, ranljivosti, ujetosti.

Človek nikoli ni gledalec. Lahko se pa odloči, da je zgolj opazovalec. Z vsemi posledicami.

Matej Puc, Katarina Morano